

Om at gøre lange liv korte

Det leksikalske forfatterportræt mellem videnskab og formidling
– med baggrund i projekt *Dansk Forfatterleksikon*

Af John Chr. Jørgensen

The aesthetic demands on the biographer increase as the size of his form reduces
– Ira Bruce Nadel i *Biography. Fiction, Fact and Form*, 1984

Det leksikale forfatterportræt. Eller det leksikalske. Den sidste form virker mest tiltrækkende. Ikke bare, fordi det er den, man finder i *Ordbog over Det Danske Sprog*. Men også, fordi leksikalsk rimer på musikalsk. Det leksikalske forfatterportræt er så kort, at hver eneste takt høres tydeligt. Der stilles store *æstetiske* krav til den, der skal udforme portrættet. I det leksikalske portræt får alle ord betydning – hvilket hurtigt viser sig tillige at være et videnskabeligt problem. Skribenten indlægger en sætning, han tror indeholder en uskyldig oplysning, og bagefter opdager han, at sætningen bliver læst som en kausalforklaring. Den leksikalske tekst er så tæt, at alene sætningernes rækkefølge indicerer forklaringer og følgeslutninger.

(Et klassisk eksempel fra en anden kortprosa-genre, en journalistisk reportage fra det gamle Aarhus Amtstidende: "Efter gudstjenesten holdt biskoppen møde med menighedsrådet. Kirken er lukket i de kommende 14 dage på grund af istandsættelse". Ja, den usynlige overskrift er "Ballade i kirken". Et helt frisk eksempel fra et fødselsdagsportræt i Berlingske Tidende 5.11.2000: "Det er kendetegnende for Torben Lund både som person og som politiker, at han er et engageret menneske,

der brænder for at gøre tingene bedre. Torben Lund lever i registreret partnerskab med sociolog Claus Lautrup". Usynlig overskrift: "Bøsser boller bare bedre").

Selv de ord, der *ikke* står i teksten, kan i visse tilfælde få vægt. For eksempel vil et forfatterportræt, der er kemisk rensset for positivt ladede bestemmelser, stå i en vis fare for at blive opfattet som underdrejet kritisk. Ét er skribentens intendede mening, noget andet er læserens søgen efter sammenhæng – kohærens – mellem tekstdelene. Intentionaliteten må bringe sig på niveau med aflæsningen. For at undgå at blive fejllæst må leksikonforfatteren ligesom kunstneren – lyrikeren, komponisten etc. – lære sig at forudberegne værkelementernes virkning på modtageren. Jo strammere tekstøkonomi, des større æstetiske krav. Er man ikke vant til – eller har sans for – at honorere den slags krav, vil man uvægerligt føle, at man gør vold på sandheden, når man bliver bedt om at skære de fem hundrede sider, man har skrevet om en forfatter i en videnskabelig monografi, ned til fem hundrede ord i en leksikonartikel. Derfor ømmer mange videnskabsmænd sig, når de sættes til at skrive leksikonartikler på skrappe

pladsbetingelser. De mener, at resultatet nødvendigvis må blive ikke blot summarisk, men også overfladisk.

Kunsthåndværk

Man kan sige, at det at skrive forfatterportrætter til et leksikon er at udføre et stykke litteraturformidling på videnskabelig baggrund. Men det vil være mere præcist at sige, at det er at udføre et stykke *kunsthåndværk* på en *litteraturfaglig* baggrund. De æstetiske krav til formidlingen er skruet i vejret – væk er f.eks. pædagogikkens tålmodige gentagelser. Den videnskabelighed, man praktiserer, kan bygge på *andres* grundforskning; men det siger sig selv, at man omgås videnskabeligt, dvs. kyndigt og kritisk, med kilder og sekundærlitteratur. De æstetiske krav kommer ikke til leksikonartiklen udefra som krav om ”pænhed” og ”ordentlighed”, men indefra som en konsekvens af tekstøkonomien. Og det, at man forsøger at honorere kravet, indebærer ikke, at man bestræber sig på at skabe *kunst*. Man er stadig forpligtet på videnskabelige sandhedskrav, kontrollerbare fakta, præcise henvisninger, plausible sammenhænge, gennemprøvede teorier osv.

Nogle ville hævde, at leksikonartiklen ligefrem skærper sandhedskravene, fordi skribenten er tvunget til at satse på præcision og væsentlighed. Men at påstå, at sandheden ligger i den stadige koncentration og reduktion, er mindst lige så tvivlsomt som at sige, at den ligger i den stadige nuancering og addering. I realiteten vil betingelsen for at kunne udsige en præcis sandhed på kort form være forudgående studier af mere pladskrævende art – om end der da findes eksempler på at hurtigt frembragte formuleringer, f.eks. i anmeldelser og essays, har vist sig at holde vand efter årelange videnskabelige dybdeboringer.

Leksikalske portrætter af *klassiske* forfattere bygger nødvendigvis på den foreliggende forskning i forfatterskaberne. Men den, der skriver om *moderne* forfattere, kan blive tvunget til at gøre næsten alle forstudierne selv. Leksikonartiklen *kan* være forfatterskabets første biografi eller monografi, men det er ifølge sagens natur – nemlig de kriterier, hvorefter man optager forfattere i leksika – ikke det typiske.

Standarder

Ethvert leksikon er nødt til at opstille nogle standarder for artiklernes omfang, indhold og udformning. Ellers kan leksikonet hverken skrives eller bruges. Skribenterne skal have ledetråde, og læserne skal vide, hvad de kan forvente sig. Standarderne er betingelsen for den overordnede orden, som gør værket brugbart. Når hvert ord i leksikonartiklen på grund af tekstøkonomien forlenes med betydning, så kan de oplysninger, som følger af standarderne naturligvis heller ikke unddrage sig betydning.

I *Dansk Forfatterleksikon*, som jeg i disse år – under medvirken af Thomas Bredsdorff – redigerer for Rosinante Forlag, har vi f.eks. en standard, som siger, at hver biografi indledes med et genealogisk afsnit med forfatterens navn, levetid, fødested og miljøbaggrund. Når disse oplysninger går igen i artikel efter artikel, foregår der en vis afsvækning af deres betydning i den enkelte artikels sammenhæng. De læses som formler, ligesom de udførlige genealogiske indledningsafsnit i artiklerne i *Dansk Biografisk Leksikon*. Hvis læseren ikke har brug for disse oplysninger, lader han øjet glide ned over dem og begynder læsningen i det første afsnit med fortløbende prosa. Men i litteraturforskningen eksisterer der som bekendt en stærk (biografisk-genetisk) tradition for at tillægge miljøbaggrunden betydning. Det mærker redaktionen, når den går ud og spørger den yngste generation af forfattere, hvor i verden, de kommer fra, og hvad deres forældre tog sig til. ”Det har ikke betydning for mit forfatterskab”, siger nogle af dem. Så prøver vi at overbevise dem om, at det heller ikke er noget, vi implicerer.

Spørgsmålet er så, om den biografiske tekst *alligevel* gør det på tværs af alle intentioner. I Anne-Marie Mais netop udgivne *Danske digtere i det 20. århundrede* bd.3 har man på en interessant måde draget konsekvensen af de unge forfatteres konstruktivistiske holdning til deres egen biografi, som de helst anser for selvskabt. Her kan man f.eks. få at vide, at forfatteren Jens Christian Grøndahl i 1989 blev gift med Charlotte Louise Grøndahl, f. Truelsen, og at ægteskabet blev opløst i 1999. Men man kan ikke få at vide, at han er søn af en kunsthändler og en fotograf, og at sidst-

nævnte er identisk med den Marianne Grøndahl, som forfatteren har udgivet en essay- og fotobog sammen med. Oplysninger, som mange læsere vil finde relevante og interessante, og som vi medtager i *Dansk Forfatterleksikon*.

I *Dansk Forfatterleksikon* forsøger vi i videst muligt omfang at integrere og motivere slægtsformularerne i teksthelheden, uden at de får reduktiv-tolkende funktion. Således f.eks. i optakten til denne biografi skrevet af Johnny Kondrup: "Goldschmidt, Meir (opr. Meyer) Aron, *26.10.1819 i Vordingborg, +15.8.1878 på Frederiksberg. Bror til Ragnhild #G. Faderen Aron G. (1792-1848) var købmand i Vordingborg, og moderen Lea (1797-1870) var også af handelsfamilie. Skønt begge var jøder, var hjemmet ikke ortodokst, og de jødiske ritualer lærte G. først at kende, da han i syvårsalderen kom et år i huset hos en københavnsk faster. Når han senere lagde vægt på sin jødiske arv, var det nok så meget et valg" (#-tegnet er en foreløbig version af et krydshenvisningstegn; der henvises altså til en artikel om Ragnhild Goldschmidt andetsteds i *Dansk Forfatterleksikon*).

I én bevægelse meddeles Goldschmidts slægtsbaggrund og hans egen senere fortolkning af den. Skribenten lader sig ikke fange af den fristelse til simpel kausalitetstænkning, der ligger i oplysningen om forfatterens miljø og slægt. Han går ikke direkte til det jødiske miljøes betydning for forfatterskabet. Tværtimod, kan man sige, gør han forholdet mere komplekst ved at fortælle om det intentionelle, viliede, i Goldschmidts forhold til jødedommen. Kondrup indlægger et eftertidigt, efterrationaliseret moment i sin fremstilling, vel at mærke uden at stoppe artiklens kronologiske fremadskriden.

Biografien fortsætter: "Efter studentereksamen i 1836 blev G. journalist...". Samme skribent formår på tekstøkonomisk vis at forbinde kronologi, kausalitet og intentionalitet i enkle sætninger som f.eks.: "Corsarfejden fik den konsekvens, at G. i okt. 1846 solgte bladet og drog udenlands for at lære noget nyttigt". Årsag, virkning, konsekvens og intention. I en så stram genre som det leksikalske forfatterportræt kan en kausalitet optræde som den *underforståede* sammenhæng mellem to

sætninger. Kondrup skriver f.eks., at Goldschmidt i arbejdet med tidsskriftet Nord og Syd "kom i modsætning til det herskende parti, De National-liberale, og blev misbrugt af en gruppe konservative godsejere, så hans engagement endte i en følelse af isolation", hvorefter leksikonskribenten uden mellemlid fortsætter: "I dannelsesromanen #*Hjemløs*, trykt i Nord og Syd 1853-57, tegnede han et desillusioneret billede af tidens politiske liv, rigt på snak og ambition, men uædelt." Uden at det siges direkte, impliceres der en forbindelse mellem liv og værk – ikke en bastant kausalsammenhæng, nærmere et antydet forslag til forståelsessammenhæng.

Biografi og monografi

Begrundelsen for at optage forfattere i et leksikon er, at deres værker har haft så meget betydning, at en læser kan finde på at slå forfatternavnene op. Selv om der er forfattere – fx H.C. Andersen – hvis liv er vokset til en slags mytisk litteratur, så vil forfatternavnet i reglen blot være indgangen for dem læser, der skal orientere sig i forfatterskabet. I betydning kommer værket før livet. Efter hver artikel oplister vi i *Dansk Forfatterleksikon* principielt alle forfatterskabets bøger, mens vi i artiklernes brødtekst behandler, hvad vi i standarderne kalder de "vigtigste værker" – en udvælgelse, som vi overlader til skribenterne, idet vi dog betoner, at det ved forfatterskaber af vidtspændende karakter som f.eks. Holberg, Grundtvig og Kierkegaard ønskes en prioritering af forfatternes *skønlitterære* indsats.

Dansk Forfatterleksikon er et skønlitterært leksikon med danske (og færøske og grønlandske) forfattere fra middelalderen til vor tid. Omkring 1.000 forfattere og omkring 500 hovedværker. (Om "Værkkarakteristikken" har jeg skrevet en artikel i *Ud af det moderne*, redigeret af Erik Svendsen & Henrik Ljungberg i år 2000). Mens de værklistes, vi bringer efter biografiartiklerne, i princippet er fuldstændige, så er værkomptalen altså selektiv på to niveauer; dels er der værker, der får selvstændig omtale i artiklernes brødtekst, og dels er der værker, der anses for så væsentlige, at de løftes ud til selvstændig karakteristik i et bind med værkartikler. Et princip om selektivitet ud fra væsentlighed gælder i høj grad for de livs-

data, vi vil have med. Det drejer sig om ”oplysninger om begivenheder, der har sat sig afgørende spor i forfatterskabet”, som det hedder i skribentvejledningen. Eftersom forfatterskaber som bekendt kan være mere eller mindre selvbiografisk og eksistentielt anlagte, må mængden af relevante livsdata nødvendigvis veksle fra portræt til portræt. Mens et forfatterskab som Goldschmidts kan følges kronologisk og tolkes eksistentielt, så giver det over for et forfatterskab som Hans Scherfigs formentlig mest mening at ordne efter genrer, temaer og ideer, således som Jens Kr. Andersen har gjort det i den artikel, leksikonredaktionen sendte ud som den første model for portrætartiklerne:

”Romanproduktionen lader sig – på tværs af kronologien – overskue som organiseret i dobbeltromaner. Debutromanen *Den døde Mand*, 1937, og S.s sidste *Den fortabte abe*, 1964, har fælles motiv: kritik af fiduskunsten; #*Det forsømte Foraar*, 1940 (om den ”sorte skole”), og #*Den forsvundne Fuldmægtig*, 1938 (om embedsmandslivet), følger Teodor Amsteds livsløb; #*Idealister*, 1944 (om 1930’ernes sekterikere), og #*Frydenholm*, 1962 (om kommunisterne under besættelsen), deler persongalleri og miljø. For sig selv står *Skorpionen*, 1953 (en nøgleroman om ”Edderkoppeaffæren”). Det kriminalistiske element i S.s romaner ses altid forbundet med en social problematik”. Titlen ”Edderkoppeaffæren” danner således overledning til en bestemmelse af generelle genretræk og temaer i Scherfigs forfatterskab. Skønt Jens Kr. Andersens artikel om Scherfig også indeholder en række betydningsfulde data og biografiske oplysninger (bl.a. om Scherfigs borgerlige, men frisindede opvækstmiljø), så er den for den centrale værkdels vedkommende disponeret som en (kort)*monografi* modsat Kondrups (kort)*biografi* over Goldschmidt. At tvinge skribenterne til at vælge enten den monografiske eller biografiske form ville være at øve vold mod de forfatterskaber, de behandler.

Litterære forbindelser

Foruden en karakteristik af hovedtemaer, genrer, stil og udviklingslinjer i det enkelte forfatterskab forventes – i skribentvejledningen til *Dansk Forfatterleksikon* – også en litteraturhistorisk bestem-

melse: tilhørsforhold til litterære strømninger, påvirknings- og eftervirkningssammenhænge og nutidig status. Med et artikelomfang på gennemsnitlig 2.500 enheder (eksklusive værkfortegnelse og henvisningsapparat) er det unægtelig store krav at stille til skribenterne, og for de fleste har opgaven bestået i at sortere fra i alle de oplysninger, de godt ville bringe, og få den absolut nødvendige tekstmasse til at fremtræde som en meningsfuld og læselig sammenhæng. At lære at beherske og variere dette tekstlige sammenbindingsarbejde er det vigtigste og sværeste for kortbiografiens kunsthåndværker. Har man først fået færdigheden, kan skrivearbejdet blive en fængslende æstetisk virksomhed. Erfaringen viser, at jo flere artikler, leksikonskribenterne skriver, des flere får de lyst til at skrive. Der kan gå sport i sådan noget som at forbinde litteraturhistorie med værkoplysning og biografi på den mest pladsbesparende måde.

Jeg gør selv et simpelt forsøg i min artikel om Iljitsch Johannsen: ”J. var en beundrer af den spanske digter Federico García Lorca, hvis *Zigøjnerballader* han oversatte i 1952, og hvis sidste dage han skildrede i det bogudgivne dramatiske forsøg *Smedierne i Granada*, 1956.” I samme artikels udgang er ambitionen den at sammenfatte noget om Iljitsch Johannsens litteraturhistoriske placering og mulige eftervirkning. Det sker gennem en værkoplysning og et citat: ”I 1991 sammenstillede en ny tids rejsende lyriker, Thomas Boberg, en samling *Udvalgte digte* med hovedvægten på *Harlekin og døden*, ”et af periodens få eksempler på en dansk digtning af surrealistisk observans”.

Beslægtede tekstøkonomiske greb ses i Johnny Kondrups Goldschmidt-biografi, f.eks. et sted, hvor kritikeren P.L. Møller introduceres: ”Eftertiden husker især Corsaren for den fejde, bladet i 1846 førte mod Søren #Kierkegaard, som havde undsagt det pga. dets anonyme medarbejder P.L. Møller. Samme Møller fik stor betydning for G., dels ved at opdrage ham æstetisk, dels ved at fremkalde hans debut som digter, romanen #*En Jøde*.” Jens Kr. Andersen lægger påvirkningsforbindelserne ind i en generel bestemmelse af ideologien bag Scherfigs værker: ”Satiren gælder ofte samfundsinstitutioner, der formynderisk forvalter

enkeltindividet. Heroverfor fremstilles et positivt værdikompleks, der er sammensat af marxistiske, rationalistiske og humanistiske (til dels også rousseau'ske) forestillinger." Indvævningen af det litteraturhistoriske materiale kan således både foregå ved biografisk-konkretiserende og tematiske-abstraherende greb.

Fiktion og fakta

Indtil nu har jeg især opholdt mig ved *udformningen* af det leksikalske forfatterportræt. Det har jeg gjort af to grunde. Den ene er, at jeg som redaktør af et forfatterleksikon er tvunget til at operere på det niveau; jeg har udvalgt skribenter, hvis faglige kvalifikationer jeg ikke har årsager til at efterprøve: Pil Dahlerup om Peder Palladius, Jørgen Bonde Jensen om H.C. Andersen, Erik A. Nielsen om Brorson, Flemming Lundgreen-Nielsen om Grundtvig, F.J. Billeskov Jansen om J.P. Jacobsen, Hans Hertel om H.C. Branner, Johan de Mylius om Morten Korch, Søren Schou om Thorkild Hansen, Jan Rosiek om Henrik Nordbrandt, Marianne Stidsen om Jan Sonnergaard – for nu bare at nævne nogle stykker af alle de skribenter, hvis faglige dømmekraft over for de nævnte forfatterskaber jeg tør stole på. Min opgave har i første omgang bestået i at få øje på dem og overtale dem, dernæst i at instruere dem, og så – efter modtagelsen af manuskripterne – at efterse, om udformningen af portræterne lever op til leksikonets formelle og sproglige standarder, og i en række tilfælde også at fremkomme med f.eks. kompositionelle og stilistiske forbedringsforslag på skribenternes egne betingelser.

Den anden grund til, at jeg i det fremlagte har koncentreret mig om *udformningen* af portræterne, er, at det er på denne front, der i de senere årtier virkelig er sket noget i biografiforskningen. Hele dekonstruktionsbevægelsen har som bekendt skærpet opmærksomheden over for tekstkonstruktionen, også konstruktionen af faglige tekster som biografier og forfatterportrætter. Ira Bruce Nadel, professor i engelsk ved University of British Columbia i Canada og ekspert i victorianske romanforfattere, har i sin bog *Biography. Fiction, Fact & Form* fra 1984, drevet produktionssynspunktet helt ud i formuleringer som *The best biographies re-invent rather than re-construct. Bio-*

graphy is fundamentally a narrative which has as its primary task the enactment of character and place through language – a goal similar to that of fiction (s. 8) og *Today, how a life is written is as important as how that life was lived* (s. 186). Et cetera. Man må udvise en vis forståelse for, at sådanne ekstreme produktionssynspunkter kan trives netop på britisk grund, hvor antallet af biografier over Dr. Johnson har passeret de 225, og hvor Joyce har fået over 70, Dickens over 50 og George Eliot mere end 25 biografier. Det må antages, at de væsentligste livsbegivenheder og liv-værkssammenhænge i disse forfatterskaber er blevet afdækket, således at biografierne efterhånden læses som mere eller mindre intelligente og raffinerede variationer over kendte temaer. Jo flere biografier der skrives, des mere forskydes interessen over mod, *hvordan* de er skrevet.

Af studier i udformningen af biografier kan unægtelig læres meget. For eksempel har Nadel utvivlsomt ret, når han i sin konklusion understreger betydningen af *selektionen* af fakta og fremhæver betydningen af *relationen* mellem dem. Men Nadel kan desværre ikke lade være med at spidsformulere sine synspunkter, så det f.eks. bliver til *Relations not facts establish significance* (s. 206). Nadel er tilmed tiltrukket af det, Virginia Woolf har kaldt *creative facts* (Nadel s. 7), et fænomen, hvis berettigelse vi til nød har kunnet acceptere i dokumentarromanen. Over for Nadel vil jeg hævde, at kontrollerbare facts har selvstændig betydning i biografier – og da ikke mindst i de korte former som det leksikalske forfatterportræt. Upræcise facts, derimod, er misinformation, som slører betydningsammenhænge.

"Han omkom ved en ulykke i Spanien", står der i den usignerede artikel om Iljitsch Johannsen i *Den Store Danske Encyklopædi*. "1957 omkom han ved en drukneulykke i Sydfrankrig", hedder det i Uffe Andreasens artikel om samme digter i *Dansk Biografisk Leksikon*. To formodede autoritative kilder med hvert sit udsagn om noget faktisk og – må man tro – muligt kontrollerbart. En velvillig læser, der prøver at kombinere de to kilder, vil vel forestille sig, at digteren kan være død under en svømmetur i Middelhavet ud for grænsen mellem Frankrig og Spanien, således at der kan rejses tvivl om det præcise dødssted.

Eftersom Encyklopædi-artiklen er den senest trykte (1998), tror man, at den korrigerer DBL-artiklen (fra 1981). Det viser sig imidlertid, at den ældre kilde har mest ret; stedet var Sydfrankrig (hvad Encyklopædi-redaktionen da også senere har meddelt på et rettelsesblad). DBL's "drukneulykke" er i teknisk forstand korrekt, men det giver alligevel forkerte associationer. Den formentlig rigtige version af begivenheden, som den videregives af Niels Simonsen og digterens enke, Inger Johannsen, efter oplysninger fra fransk politi, har jeg forsøgt at give ord, rum – og en slags paradoksal mening – i min artikel om Iljitsch Johannsen i *Dansk Forfatterleksikon*: "Hans bratte, uheroiske død, kun 32 år gammel, danner en ejendommelig kontrast til den heroisme, han havde dyrket i sin digtning: Efter et natligt besøg hos nogle venner ved Pinchinat i Provence, væltede J. ned ad en stejl skråning med sin cykel og druknede i en afvandingskanal." Leksikonartiklen slutter ikke med disse ord. En sådan tvetydig chøkeffekt ville man kunne tillade sig i journalistik. Artiklen fortsætter og slutter på det informativt-henvisende niveau: "Hans enke Inger J. udgav i 1962 et bind efterladte digte under titlen *Skabelse*." Og herefter følger den tidligere citerede passus om Thomas Bobergs udvalg af Iljitsch Johannsens digte. Min hovedpointe er, at fakta ikke alene har betydning, men at de netop i deres mest nøjeregående form kan overgå selv de mest *creative facts*, når det gælder æstetisk effekt. Min sidepointe er, at man skal være kritisk over for selv de mest autoritative kilder (og det er selvfølgelig lettest, når de som i eksemplerne ovenfor ligefrem modsiges hinanden!). Det er en misforståelse at tro, at der efterhånden etablerer sig en vis mængde indiskutable fakta om forfatterne – det, der hober sig op, kan i visse tilfælde være afskrifter af fejlhuskninger.

Autoritet og konsensus

Med sin knappe form, der ikke tillader udførlig argumentation og dokumentation, fremtræder den leksikalske portrætartikel med en næsten skræmmende autoritet. Uden at skrive "jeg" eller på anden måde direkte markere sin subjektivitet meddeler skribenten, hvilke faser forfatterskabet falder i, hvad der er hovedværker, og hvad der er sidespor, hvordan forfatteren vurderes i dag osv.

En af de tekstlige forudsætninger for at etablere en sådan ethos – afsender troværdighed – er, at der er præcision i detaljen. En anden tekstlig forudsætning er, at der er konsistens – indre logik – i fremstillingen. Teksten må fremtræde som troværdig. Men der skal også ekstra-tekstlige forudsætninger til. Læseren må på forhånd have grund til at tro på afsenderen. Leksikonskribenten kommer med en autoritet i kraft af sin forskning, sine tidligere publicerede værker, sin akademiske grad, sin ansættelse osv. Jo større autoritet, skribenten kommer med, des større frihed vil man – redaktionen og læserne – tillade ham.

I *Dansk Forfatterleksikon* afslutter F.J. Billeskov Jansen sit leksikalske portræt af Johan Skjoldborg således: "Hans humør var smittende, hans selvirosni afvæbnende. Uden at forklejne den folkekære forfatter kan man fortælle denne anekdote. Under sine talrige foredragsrejser sad S. i sin kupé med en jysk bondemand og kunne ikke fortie, at han skrev romaner. Bonden: "Nå, så er det dig, der har skrevet: 'Bondens Søn'". "Nej, det er Aakjær." Bonden: "Det er ham, der drikker så voldsomt." S.: "Nej, det er mig." Artiklens læser vil acceptere en sådan frihed, når artiklen i øvrigt vækker tillid i kraft af det, den meddeler, og den, der meddeler det. Læseren må også have grund til at tro på den helhed, artiklen er lagt ind i, leksikonet, redaktionen, forlaget – fagkundskaben og seriøsiteten bag værket. Et leksikon kan skabe sig autoritet gennem kvaliteter som dækning, dybde, fyldighed, egalitet, overskuelighed og tilgængelighed, men i sidste instans hænger meget dels på den tiltro, læseren på forhånd har til værket, og dels på pålideligheden af de oplysninger, læseren faktisk er i stand til at kontrollere.

Hvad angår de *vurderinger*, leksikonet og den enkelte artikel indeholder, så forventer læseren en eller anden grad af *stabilitet* og *konsensus*. Nogle læsere vil måske kalde det *objektivitet*, men det ved vi jo som fagfolk godt ikke findes i vurderinger. Omvendt vil vi formentlig give læseren ret i, at *subjektivitet* ikke er på sin plads. En dybt original eller fuldstændig egensindig læsning af et forfatterskab er ikke, hvad man forventer af en portrætartikel i et leksikon. En sådan læsning ville kræve en argumentationsfylde, som kortformen netop ikke tillader. Hvis – på den anden side –

portrættøren faktisk har fundet en ny, interessant synsvinkel og er kommet frem til en uventet vurdering, som han har solid dækning for, skal han naturligvis ikke skjule sine opdagelser, men fremføre dem – mens han gør opmærksom på, hvorved de afviger fra konsensus. Det gælder også, hvis leksikonskribenten har været involveret i litterære partistridigheder om den portrætterede; så markerer han, hvori tvistighederne har bestået, og fremstiller begge parters synspunkter så loyalt som muligt.

Et leksikon skal også vurderes på dets appel – den inspiration til at gå videre, der udgår fra det – og dets åbenhed – de spor, værket giver læseren at gå efter. Et vigtigt moment ved *Dansk Forfatterleksikon* er henvisningsapparatet. Hver enkelt artikel slutter med henvisninger til de vigtigste bøger og artikler om den behandlede forfatter. Søgningen

og udvælgelsen er i første omgang foretaget af artikelskribenten selv, men i mange tilfælde er litteraturlisten suppleret og præciseret af redaktøren. ”Større leksika med gode, velvalgte litteraturhenvisninger er i virkeligheden nogle af de vigtigste hjælpemidler, man har i litteratursøgningen”, siger Axel Andersen (i *Veje til viden*, 1990, s. 65). *Dansk Forfatterleksikon* vil godt være et sådant hjælpemiddel. Appellen og åbenheden – inspirationsevnen og henvisningsevnen – fungerer som afbalancerende faktorer i forhold til den autoritative tone, leksikonet nødvendigvis må være affattet i. Den enkelte portrætartikel tør sætte faste konturer på et forfatterskab, men i henvisningsapparatet ligger en indrømmelse af, at andre skribenter kunne aftegne den samme forfatter med en anden profil. Det er mere end en pædagogisk elskværdighed. Det er en videnskabelig indrømmelse.